

Academic Focus

กุมภาพันธ์ 2560

สารบัญ

บทนำ

ประเภทของการทุจริตคอร์รัปชัน

ในการจัดซื้อจัดจ้าง

ข้อตกลงคุณธรรมในระดับสากล

ภาครัฐไทยกับการเริ่มต้นข้อตกลงคุณธรรม

โครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริต

ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐกับข้อตกลงคุณธรรม

การคัดเลือกโครงการเข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม

ข้อตกลงคุณธรรมระหว่าง 3 ฝ่าย

กลไกสำคัญของข้อตกลงคุณธรรม

ประโยชน์ของข้อตกลงคุณธรรม

โครงการที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม

บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา

บรรณานุกรม

เอกสารวิชาการอิเล็กทรอนิกส์

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

<http://www.parliament.go.th/library>

ข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact: IP) กับการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันใน การดำเนินโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

บทนำ

1

3

4

5

6

8

8

10

11

11

15

19

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยจนส่งผลกระทบต่อการบริหารราชการแผ่นดินและการพัฒนาประเทศมาอย่างยาวนาน แม้ว่าในปัจจุบันประชาชนจะตื่นตัวเรื่องของการทุจริตคอร์รัปชันมากขึ้น แต่ประเทศไทยยังคงมีภาพลักษณ์ของการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐในลำดับที่สูงหากพิจารณาเปรียบเทียบกับนานาประเทศ ซึ่งจากข้อมูลดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์ปัญหาคอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index: CPI) ซึ่งจัดอันดับโดยองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International) พบว่าใน พ.ศ. 2559 ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 101 จาก 176 ประเทศทั่วโลก โดยตกลงไปถึง 25 ลำดับในปีเดียว (พ.ศ. 2558 ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 76 และ พ.ศ. 2557 ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 85 โดยได้ 38 คะแนนเท่ากัน) อีกทั้งยังได้คะแนนความโปร่งใสเพียง 35 คะแนน ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยล่าสุดซึ่งอยู่ที่ 45 คะแนน

ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐถือเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของการทุจริตคอร์รัปชันของประเทศไทย การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเป็นกระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งสินค้าหรือบริการที่ต้องการเพื่อให้รัฐสามารถดำเนินงานได้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐจึงนับเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อประเทศอย่างยิ่งเพราะเป็นกระบวนการสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารราชการแผ่นดินจากงบประมาณรายจ่ายจำนวนมหาศาลเพื่อการพัฒนาประเทศ

ที่ผ่านมามีคำถามเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเกิดขึ้นเสมอ ไม่ว่าจะคำถามว่า เหตุใดถนนสายนี้เพิ่งราดยางใช้ได้ไม่นานจึงชำรุด เหตุใดการปรับปรุงห้องทำงานของผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครจึงมีราคาสูงถึง 16 ล้านบาท เหตุใดราคาไมโครโฟนยี่ห้อที่รัฐจัดซื้อจึงแพงกว่าที่วางจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด เหตุใดอาคารราชการหลังนี้จึงสร้างไม่ได้มาตรฐานทั้งที่ใช้งบประมาณในการก่อสร้างจำนวนมาก เหตุใดจึงซื้อเครื่องมือตรวจวัดถูระเบิดที่ไม่มีคุณภาพ (อนรรักษ์ โมรรรัตน์, 2559) เหตุใดการจัดซื้อรถและเรือดับเพลิง พร้อมอุปกรณ์บรรเทาสาธารณภัย ของกรุงเทพมหานครจึงมีการเร่งลงนามสัญญาและมีราคาสูงถึง 6,687 ล้านบาท ในขณะที่ราคาที่ซื้อขายกันจริงนั้นเพียง 3,000-3,500 ล้านบาท

แม้ว่ากฎระเบียบได้ถูกออกแบบไว้ค่อนข้างรัดกุม โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข วิธีปฏิบัติ การลงบันทึกหลักฐาน การดำเนินงานในรูปคณะกรรมการ และการตรวจสอบการดำเนินงานในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียด แต่จากเหตุการณ์การทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้น ประชาชนทั่วไปจึงมีความรู้สึกว่าการบริหารในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐในประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนค่อนข้างปิด ซับซ้อน และไม่ค่อยถูกตรวจสอบมากนัก เพราะอำนาจในการพิจารณาอนุมัติเรื่องต่าง ๆ เป็นอำนาจของหัวหน้าส่วนราชการ ตั้งแต่การริเริ่มโครงการ การทำแผนจัดซื้อจัดจ้าง การสั่งซื้อหรือการส่งจ้าง การแต่งตั้งบุคคลหรือคณะกรรมการชุดต่าง ๆ การงดหรือลดค่าปรับ หรือการขยายเวลาทำการตามสัญญา การพิจารณาสั่งการตรวจรับพัสดุหรืองานจ้าง นอกจากนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐส่วนใหญ่เป็นบุคลากรภายในส่วนราชการ ตั้งแต่เจ้าหน้าที่พัสดุ หัวหน้าเจ้าหน้าที่พัสดุ ผู้ปิดและปลดประกาศ คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ตั้งแต่คณะกรรมการเปิดซอง คณะกรรมการพิจารณาผล คณะกรรมการตรวจรับ คณะกรรมการตรวจการจ้าง รวมถึงคณะกรรมการกำหนดราคากลาง การใช้อำนาจในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างเกือบทั้งหมดจึงเป็นอำนาจของบุคลากรภายในส่วนราชการ ซึ่งนำไปสู่การพิจารณาและการดำเนินการในแต่ละขั้นตอนที่ไม่เปิดเผย ทำให้เกิดการขาดความโปร่งใสและความบกพร่องในการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง ประกอบกับระบบการบริหารราชการไทยและสังคมไทยที่มีลักษณะเป็นระบบอุปถัมภ์ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ส่วนบุคคลหรืออาศัยสายสัมพันธ์เส้นสาย ตลอดจนการพึ่งพาและได้รับประโยชน์จากผู้มีอำนาจ ซึ่งนำไปสู่การปิดบังข้อมูลไว้ให้รู้กันเฉพาะกลุ่มพรรคพวกของตน ขณะที่การให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่แท้จริงเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการทุจริตคอร์รัปชันมีน้อย ข้าราชการหรือบุคคลที่รู้เห็นการทุจริตคอร์รัปชันก็ไม่กล้าให้ข้อมูล เพราะกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านชีวิตและความมั่นคงในหน้าที่การงาน อีกทั้ง กฎหมายบัญญัติให้ผู้ให้สินบนและผู้รับสินบนมีความผิดด้วยกันทั้งสองฝ่ายผู้ให้สินบนจึงไม่กล้าเปิดเผยความจริง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2555)¹

¹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 144 กำหนดให้ผู้ใดให้ ขอให้หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดแก่เจ้าพนักงาน สมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัดหรือสมาชิกสภาเทศบาล เพื่อจูงใจให้กระทำการ ไม่กระทำการ หรือประวิงการกระทำอันมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และมาตรา 149 กำหนดให้ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน สมาชิกสภาิติบัญญัติแห่งรัฐ สมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล เรียก รับ หรือยอมจะรับทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดสำหรับตนเองหรือผู้อื่นโดยมิชอบ เพื่อกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดในตำแหน่งไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือมิชอบด้วยหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปี หรือจำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสี่หมื่นบาท หรือประหารชีวิต

วิธีการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีหลายวิธีการไม่ว่าจะเป็นการสร้างความปลอดภัยในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการติดตามตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้าง การป้องกันการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และการลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมายจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ปัจจุบันภาครัฐมีความก้าวหน้าของแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ 4 วิธี คือ

1. การเปลี่ยนระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ จากวิธีประมูลด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Auction: e-auction) เป็นวิธีตลาดอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Market: e-market) และวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Bidding : e-bidding)

เนื่องจากกระบวนการ e-auction ผู้ประกวดราคายังต้องมีการมายื่นซอง ทำให้ที่ผ่านมาเกิดการฮั้วประมูลระหว่างผู้ประกวดราคาด้วยกัน ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐจึงไม่โปร่งใส การใช้วิธี e-auction ในระบบการจัดซื้อจัดจ้างมากกว่า 8 ปีนั้น ทำให้ประเทศสูญเสียรายได้ไปถึง 50,000-100,000 ล้านบาท

ส่วนกระบวนการ e-bidding มีหลักการคือให้การประมูลทุกขั้นตอนทำผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการประมูลไม่ต้องเจอหน้ากันเพื่อป้องกันการฮั้ว และเพียง 3-4 เดือนที่ภาครัฐเริ่มใช้วิธี e-bidding ภาครัฐสามารถประหยัดงบประมาณได้ประมาณ 20,000 ล้านบาท และโดยเฉลี่ยราคาประมูลที่ได้จะต่ำกว่าราคากลางร้อยละ 15

2. การจัดทำร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. โดยมีการกำหนดระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 40,000 ถึง 400,000 บาท กรณีที่เจ้าหน้าที่หรือผู้มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างหรือการบริหารพัสดุปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดซื้อจัดจ้างหรือการบริหารพัสดุโดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ใดผู้หนึ่งหรือโดยทุจริต

3. การนำโครงการเพื่อความโปร่งใสในการก่อสร้างภาครัฐ (Construction Sector Transparency Initiative: CoST) มาใช้ในการสร้างความโปร่งใสในโครงการก่อสร้างภาครัฐ

4. การนำข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact: IP) มาใช้ในโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

ทั้งนี้ ในบทความนี้จะเป็นการมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาการบริหารราชการแผ่นดินที่มีการทุจริตคอร์รัปชันในการดำเนินโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐหลายประเภท โดยใช้เครื่องมือข้อตกลงคุณธรรมในการดำเนินการเพื่อสร้างความโปร่งใสให้เกิดขึ้น และนำไปสู่การหาทางออกในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม อีกวิธีการหนึ่งในการขจัดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของประเทศไทย

ประเภทของการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

แม้ว่าการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีหลายประเภท หลายขนาด และมีบุคคลผู้เกี่ยวข้องในการทุจริตหลายฝ่าย แต่สามารถแบ่งรูปแบบของการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐออกเป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1. การฮั้วประมูล (Bid rigging) หมายถึง การรวมหัวกันร่วมกันกระทำการสมยอมกันในการเสนอราคา เพื่อมุ่งหมายมิให้มีการแข่งขันราคาอย่างเป็นธรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการตกลงกันระหว่างเอกชนผู้เข้าร่วมประกวดราคาเพื่อที่จะไม่ให้มีการแข่งขันในการประกวดราคาประมูลงาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้มาซึ่งราคาประมูลที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และนำผลประโยชน์ที่ได้จากการประมูลมาแบ่งกันในภายหลัง ทั้งนี้ โดยปกติแล้วการฮั้วประมูลจะปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การถอนตัวของผู้เข้าร่วมประกวดราคาโดยตกลงกันไว้ล่วงหน้า (bid suppression) การเสนอราคาซึ่งเป็นไปไม่ได้โดยตกลงกันไว้ล่วงหน้าให้ผู้เข้าร่วมประกวดราคารายที่กำหนดไว้เป็นผู้ชนะการประกวดราคา (complementary offers) การผลัดกันเป็นผู้ชนะการประกวดราคาโดยตกลงกันไว้ล่วงหน้า (bid rotation)

2. การติดสินบน (Kickbacks) เป็นการที่พนักงานเจ้าหน้าที่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแลกกับการจัดให้มีกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐไม่ว่าจะโดยเจตนาทุจริตหรือไม่ก็ตาม เช่น เอกชนจ่ายเงินสินบนให้เจ้าหน้าที่รัฐเพื่อให้รัฐเปิดการประมูลโครงการใดโครงการหนึ่ง โดยที่โครงการดังกล่าวอาจจะไม่จำเป็นต่อสาธารณประโยชน์แต่ประการใด แต่เนื่องด้วยเจ้าหน้าที่รัฐรับเงินสินบนมาจากเอกชนแล้ว จึงต้องเปิดให้มีการประมูลโครงการเพื่อให้เอกชนเข้ามาหาผลประโยชน์จากโครงการ

3. การขัดกันของผลประโยชน์ (Conflict of interest) โดยปกติแล้วภาครัฐย่อมอยากได้การเสนอราคาที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ส่วนผู้ประกวดราคาก็อยากชนะการประกวดราคาด้วยราคาที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผลประโยชน์ของรัฐและผู้เข้าประกวดราคาจึงขัดกันอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ทว่าหากผู้ประกวดราคาทำการตกลงกับเจ้าหน้าที่รัฐถึงการจ่ายผลประโยชน์ส่วนต่างของราคา โดยยิ่งผู้เข้าประกวดราคาชนะการประกวดราคาด้วยราคาสูงมากเท่าใดก็ตกลงจะจ่ายเงินให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐมากเท่านั้น กรณีจึงถือได้ว่าเจ้าหน้าที่รัฐมีผลประโยชน์ขัดกันกับรัฐแล้ว เพราะเจ้าหน้าที่รัฐได้รับผลประโยชน์ร่วมกับผู้ชนะการประกวดราคาจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

4. การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐรูปแบบอื่น ๆ เช่น การละเลยปฏิบัติหน้าที่หรือการกระทำที่ผิดขั้นตอนที่กำหนดไว้ในระเบียบ ข้อบังคับ หรือกฎหมาย โดยเฉพาะการตรวจสอบขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างที่ไม่ต้องตามกฎหมาย (PwC Eu Services & Ecorys, 2013, p.7, อ้างถึงใน ปานทิพย์ พลุกษาลวิทย์ และ ทนงศักดิ์ มหากุล, 2557, น. 85-86)

ข้อตกลงคุณธรรมในระดับสากล

องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International : TI) ได้ดำเนินการรวบรวมกรณีศึกษาจากทั่วทุกมุมโลกเพื่อนำมาพัฒนาเครื่องมือเพื่อต่อสู้กับการทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่อง และใน พ.ศ. 2533 ได้พัฒนาเครื่องมือ Integrity Pact หรือข้อตกลงคุณธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันและต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน สร้างความโปร่งใสในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ ลดต้นทุนและค่าใช้จ่ายจากการทุจริตคอร์รัปชัน และก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ภาคเอกชนที่เสนอราคาหรือเสนองานกับภาครัฐ

ข้อตกลงคุณธรรมมีลักษณะเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่สนใจเข้ามาเสนอราคากับภาครัฐว่าจะไม่มีการดำเนินการใด ๆ ที่ส่อไปในทางทุจริต และยินยอมให้มีบุคคลที่สาม

เข้าร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างได้ ในระดับสากลมีการนำข้อตกลงคุณธรรมมาใช้กว่า 20 ประเทศ เช่น เยอรมนีกับการสร้างสนามบินแห่งใหม่ โคลัมเบียกับการแปรรูปรัฐวิสาหกิจโทรคมนาคม ปากีสถาน เม็กซิโก เอกวาดอร์ อาร์เจนตินา สหราชอาณาจักร อิตาลี จีน อินเดีย ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย นิวซีแลนด์ (มน์ส แจ่มเวหา, ม.ป.ป.) และมีการดำเนินการมาอย่างยาวนานจนประสบความสำเร็จนำไปสู่การเป็นมาตรฐานระดับโลก

หลักการสำคัญของข้อตกลงคุณธรรมในระดับสากล คือ การที่คู่กรณีฝ่ายรัฐและฝ่ายเอกชนที่เกี่ยวข้องในการจัดซื้อจัดจ้างหรือการดำเนินโครงการของรัฐ ตกลงยอมรับในบทบาทและอำนาจบางประการของผู้สังเกตการณ์ด้วยเจตนาเพื่อป้องกันคอร์รัปชันร่วมกัน ดังนั้น คู่สัญญาจึงควรปฏิบัติตามด้วยความเคารพ และบางกรณีข้อตกลงคุณธรรมยังมีการกำหนดบทบังคับหรือลงโทษไว้ด้วย ซึ่งอาจแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ภายใต้บริบททางการเมืองและขอบเขตของกฎหมายที่เอื้ออำนวย เช่น อาจให้คณะผู้สังเกตการณ์มีสิทธิเรียกเอกสารและข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาดู ให้มีการจ้างบริษัทหรือผู้เชี่ยวชาญเข้ามาร่วมทำงานโดยมีค่าใช้จ่าย ให้มีการนำข้อมูลบางเรื่องออกเปิดเผยสู่สาธารณะ ให้มีการตรวจสอบเส้นทางการเงินของโครงการหรือผู้เกี่ยวข้อง ให้มีการกำหนดให้ข้อตกลงนี้เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาจัดซื้อจัดจ้าง ให้มีการให้ความเห็นหรือตัดสินข้อพิพาท หรืออาจให้มีอำนาจถึงขั้นให้สั่งหยุดโครงการหรือเสนอให้มีการยกเลิกสัญญาได้ (ที่เรียกว่า Arbitrator หรือ Monitor) หากเห็นว่าปล่อยให้เป็นปัญหาค้างคาและจะทำให้ประโยชน์ของรัฐหรือประชาชนเสียหายได้ เป็นต้น

ภาครัฐไทยกับการเริ่มต้นข้อตกลงคุณธรรม

สืบเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติได้จัดประชุมหารือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมบัญชีกลาง ธนาคารโลก United Nation Office on Drugs and Crime (UNODC) สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (IOD) และ Siemens Thailand เพื่อหารือแนวทางการนำโครงการแนวร่วมปฏิบัติ (Collective Action) มาใช้ในประเทศไทย โครงการแนวร่วมปฏิบัติ (Collective Action) เป็นแนวความคิดที่พัฒนาโดยธนาคารโลก (World Bank) เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทุจริต ตลอดจนพิจารณาแนวทางให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดซื้อจัดจ้างประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมต่อต้านการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง โดยมีกลไกผลักดันแนวร่วมปฏิบัติ ประกอบด้วย 4 วิธีการ ดังนี้

1) Anti-Corruption Declarations เป็นความตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้างว่าจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการทุจริต ทั้งนี้ หากมีการกระทำความผิดจะใช้การกดดันในทางสังคม แต่จะไม่มีบทลงโทษโดยผลของความตกลงดังกล่าว

2) Principle-based Initiatives เป็นมาตรการที่กำหนดให้มีการทำความตกลงเพื่อรักษาจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ โดยไม่มีการลงโทษจากผลของความตกลงดังกล่าว

3) Certifying Business Coalitions เป็นการร่วมมือกันระหว่างภาคธุรกิจ โดยภาคเอกชนจะต้องผ่านการรับรองในเบื้องต้นว่ามีการดำเนินงานโดยไม่แสวงหาประโยชน์จากการทุจริต

4) Integrity Pacts เป็นการทำสัญญาแบบลายลักษณ์อักษรระหว่างหน่วยงานจัดซื้อจัดจ้างและเอกชนผู้เข้าร่วมแข่งขันเสนอราคาว่าจะไม่กระทำการทุจริต ซึ่งมีบุคคลภายนอกที่เป็นกลางทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบการดำเนินการตามสัญญา

โดยในวันที่ 8 กรกฎาคม 2553 กระทรวงการคลังได้แต่งตั้งคณะกรรมการแนวร่วมปฏิบัติ โดยปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธาน เพื่อดำเนินการพิจารณากรอบแนวคิดแนวร่วมปฏิบัติมาปรับใช้ในการป้องกันการทุจริตในโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยได้เห็นชอบให้ดำเนินการโครงการแนวร่วมปฏิบัติ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ดำเนินการในรูปแบบ Transparency Pact ที่เน้นการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างจากระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (ระบบ e-GP)² และระยะที่ 2 ดำเนินการในรูปแบบ Integrity Pact ที่เน้นการตรวจสอบในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างโดยบุคคลภายนอก (มันส์แจ่มเวหา, ม.ป.ป.)

โครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐกับข้อตกลงคุณธรรม

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นความสำคัญของปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันว่าเป็นปัญหาสำคัญสำหรับประเทศไทย จึงได้มีนโยบายสำคัญและเร่งด่วนในการป้องกันและขจัดการทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง และเป็นวาระแห่งชาติ โดยได้แต่งตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ (คตช.) ขึ้นในวันที่ 5 มกราคม 2558 เพื่อจัดทำแนวทางและมาตรการในการบูรณาการและเสริมสร้างและประสานความร่วมมือในการป้องกันและขจัดการทุจริตประพฤติมิชอบระหว่างหน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องขึ้น โดยจะเป็นศูนย์กลางในการติดตามการตรวจสอบทั้งระบบ รวมถึงลดช่องโหว่ของกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะเปิดให้มีการทุจริต และเริ่มนำเสนอแนวคิดข้อตกลงคุณธรรมเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนดำเนินการป้องกันการทุจริตในโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

โดยในวันที่ 20 มกราคม 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติรับทราบมติคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติในการนำระบบข้อตกลงคุณธรรมมาใช้กำกับดูแลเพื่อป้องกันการทุจริตในโครงการนำร่อง 2 โครงการ ได้แก่ โครงการจัดซื้อรถโดยสารปรับอากาศใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ (NGV) จำนวน 489 คัน ขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) และโครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีน้ำเงินส่วนต่อขยายของการรถไฟฟ้ามหานครขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) และมอบหมายให้กระทรวงการคลังกำหนดรายละเอียด หลักเกณฑ์ วิธีการ และแนวทางในการนำระบบข้อตกลงคุณธรรมไปใช้ในการป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐสำหรับส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หน่วยงานของรัฐ และเอกชน และนำเสนอคณะรัฐมนตรีต่อไป

ต่อมาในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการและแนวทางการดำเนินงานโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐตามที่กระทรวงการคลังเสนอ

² ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement: e-GP) เป็นการจัดทำประกาศจัดซื้อจัดจ้างสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีสอบราคา ประกวราคา และประกวดราคาด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในเว็บไซต์ของกรมบัญชีกลาง ระบบ e-GP จึงเป็นศูนย์กลางข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและพัสดุภาครัฐได้อย่างถูกต้อง รวดเร็ว ครบถ้วน ทั้งถึง

โดยได้นำแนวคิดข้อตกลงด้านคุณธรรม ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนที่สนใจเข้ามา เป็นผู้เสนอราคาหรือเสนองานกับรัฐว่าจะไม่กระทำการทุจริตในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและร่วมกัน ทำให้การจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม โดยมีบุคคลภายนอกมาร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมาใช้ในโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ โดยจะ มุ่งเน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และทุกภาคส่วนของสังคมไทยเพื่อสร้างเครือข่ายที่จะร่วมกัน สร้างมาตรฐานการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่โปร่งใส ลดการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ส่งเสริมให้ภาคเอกชนที่เข้าร่วมเป็นผู้เสนอราคาต่อหน่วยงานภาครัฐ มีการป้องกันและต่อต้านการทุจริต คอร์รัปชัน และมีความโปร่งใสในการดำเนินธุรกิจ พร้อมทั้งให้ภาคเอกชนและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการ ตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทำให้การใช้จ่ายเงินงบประมาณของประเทศมีความคุ้มค่ามากที่สุด สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล เพื่อให้การใช้ทรัพยากรในการพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ เกิดประโยชน์ต่อประเทศโดยรวมอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการทุจริต (Anti-Corruption Cooperation Committee) โดยมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นประธาน ประธาน องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เป็นรองประธานคนที่ 1 ปลัดกระทรวงการคลัง เป็นรองประธานคนที่ 2 คณะกรรมการประกอบด้วย เลขาธิการองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) อัยการสูงสุด เลขาธิการ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา ผู้อำนวยการสำนัก งบประมาณ ผู้อำนวยการสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ประธานคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบันหรือผู้แทน ประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยหรือผู้แทน ประธานสภาอุตสาหกรรม แห่งประเทศไทยหรือผู้แทน ประธานสมาคมธนาคารไทยหรือผู้แทน ผู้อำนวยการสมาคมส่งเสริมสถาบัน กรรมการบริษัทไทย โดยมีอธิบดีกรมบัญชีกลางเป็นกรรมการและเลขานุการ รองอธิบดีกรมบัญชีกลางและ ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายการจัดซื้อโดยรัฐระหว่างประเทศเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการทุจริตมีอำนาจหน้าที่กำหนดแนวทางและวิธีการในการ ดำเนินการโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ กำหนดรูปแบบและปรับปรุง เนื้อหาของข้อตกลงคุณธรรม คัดเลือกโครงการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อเข้าร่วมโครงการความร่วมมือป้องกัน การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ คัดเลือกผู้สังเกตการณ์เพื่อเข้าร่วมโครงการความร่วมมือป้องกัน การทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ทบทวน ปรับปรุง และกำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางการดำเนิน โครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ กำหนดแนวทางการดำเนินงานให้หน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือระเบียบใด ๆ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนด รายงานผล การประเมินผลโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่เข้าร่วมโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง ภาครัฐ และเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานตามโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง ภาครัฐ รวมทั้งพิจารณาหลักเกณฑ์การจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอันเนื่องมาจากการเป็นผู้สังเกตการณ์ ตามโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ

การคัดเลือกโครงการเข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม

คณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการทุจริตจะเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเสนอเพื่อเข้าร่วมโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ที่มีการจัดทำข้อตกลงคุณธรรม ซึ่งการคัดเลือกโครงการที่จะเข้าร่วม มีหลักเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นภารกิจหลักของหน่วยงาน
2. เป็นโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่มีมูลค่าสูงอยู่ในระดับต้น ๆ ของหน่วยงาน
3. เป็นโครงการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหรือเป็นที่สนใจของประชาชน

ในการจัดซื้อจัดจ้างโครงการใหญ่ของภาครัฐ นอกจากทำสัญญาแล้ว จะต้องมีการทำข้อตกลงคุณธรรมเป็นสัญญาที่แนบไปกับสัญญาจัดซื้อจัดจ้างอีกฉบับ โดยข้อตกลงดังกล่าวจะมีตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมเสนอราคา/ผู้ทำสัญญา หรือตัวแทน และผู้สังเกตการณ์ ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการ เพื่อติดตามตรวจสอบการดำเนินโครงการและระงับยับยั้งกรณีที่เกิดการทุจริต

ข้อตกลงคุณธรรมระหว่าง 3 ฝ่าย

ข้อตกลงคุณธรรมเป็นข้อตกลงร่วมกันที่เป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดให้ลงนามร่วมกัน 3 ฝ่ายระหว่างหน่วยงานของรัฐ ภาคเอกชนที่สนใจจะเข้าเสนอราคาในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และผู้สังเกตการณ์ (Observer) ที่มาจากภาคประชาสังคม โดยสามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ฝ่ายที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรมตามตารางได้ดังนี้

หน่วยงานภาครัฐ	ผู้เข้าร่วมการเสนอราคา	ผู้สังเกตการณ์
<p><u>อำนาจหน้าที่</u></p> <p>1. จะต้องเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดซื้อจัดจ้าง เช่น แผนการจัดซื้อจัดจ้าง ร่างขอบเขตของงาน (Terms of Reference: TOR) ที่</p>	<p><u>อำนาจหน้าที่</u></p> <p>จะต้องไม่ให้ เสนอให้ หรือรับว่าจะให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดอันเป็นประโยชน์ในการเสนอราคา และยินยอมให้ผู้สังเกตการณ์เข้า</p>	<p><u>ที่มา</u></p> <p>- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ร่วมกับคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.)³ ซึ่งประกอบด้วย</p>

³ คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน (กกร.) ประกอบด้วย คณะกรรมการร่วมสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย ซึ่งเป็นสถาบันหลักภาคเอกชนในการส่งเสริมการค้า การอุตสาหกรรม และการเงินของประเทศ คณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบันได้จัดตั้งขึ้นในปี 2520 โดยมีจุดมุ่งหมายให้เป็นศูนย์รวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นเอกภาพของภาคธุรกิจเอกชนเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางการค้าและเศรษฐกิจ เพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) หรือเสนอต่อหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ โดยตรง เพื่อประกอบการพิจารณาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ หรือกำหนดเป็นนโยบายหรือมาตรการในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติ นับตั้งแต่ได้มีการรวมตัวกันของคณะกรรมการร่วมภาคเอกชน 3 สถาบัน ได้ทำหน้าที่เสนอข้อเท็จจริง ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการค้า การอุตสาหกรรม และการเงินของประเทศ เป็นลำดับตลอดมา

หน่วยงานภาครัฐ	ผู้เข้าร่วมการเสนอราคา	ผู้สังเกตการณ์
<p>เว็บไซต์ของหน่วยงานและเว็บไซต์ e-GP ของกรมบัญชีกลาง เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างได้</p> <p>2. ปฏิบัติต่อผู้เสนอราคาทุกรายอย่างเท่าเทียมกันเพื่อสนับสนุนการแข่งขันอย่างเป็นธรรม</p> <p>3. กำหนดให้ข้อตกลงคุณธรรมเป็นส่วนหนึ่งของเอกสาร การเสนอราคา โดยหากผู้เสนอราคารายใดไม่ลงนามในข้อตกลงคุณธรรม จะไม่มีสิทธิเข้าร่วมเสนอราคาในโครงการจัดซื้อจัดจ้างนั้นได้</p> <p>4. อนุญาตให้ผู้สังเกตการณ์เข้าร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ</p>	<p>ร่วมสังเกตการณ์และตรวจสอบโครงการได้ในทุกขั้นตอน</p>	<p>สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย เป็นผู้พิจารณาสรรหาคัดเลือกบุคคลภายนอกจาก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สมาคมวิชาชีพ 2. องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน 3. ภาคประชาสังคม <p>เพื่อเสนอให้คณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการทุจริตพิจารณาให้ความเห็นชอบผู้สังเกตการณ์</p> <p><u>คุณสมบัติ</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เป็นผู้เชี่ยวชาญ มีความรู้ และประสบการณ์ที่จำเป็นต่อโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐนั้น ๆ 2. ต้องมีความเป็นกลางและไม่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการจัดซื้อจัดจ้าง <p><u>อำนาจหน้าที่</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีสิทธิขอข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดซื้อจัดจ้าง โดยจะต้องรักษาความลับของข้อมูลและเอกสารดังกล่าว 2. เข้าร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐตลอดระยะเวลาและทุกขั้นตอน 3. ในกรณี que พบเห็นพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตต้องรีบแจ้งหน่วยงานเจ้าของโครงการทราบ เพื่อให้มีการชี้แจงหรือแก้ไขในระยะเวลาที่ผู้สังเกตการณ์กำหนด

หน่วยงานภาครัฐ	ผู้เข้าร่วมการเสนอราคา	ผู้สังเกตการณ์
		(หากหน่วยงานนั้นไม่ชี้แจงหรือดำเนินการแก้ไขให้ผู้สังเกตการณ์แจ้งต่อคณะกรรมการความร่วมมือป้องกัน การทุจริต หรือ คณะอนุกรรมการความร่วมมือป้องกัน การทุจริตผ่านองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) เพื่อพิจารณาตรวจสอบข้อเท็จจริง และมีข้อสั่งการต่อไป)

ในปัจจุบันมีจำนวนผู้สังเกตการณ์อยู่ในบัญชีรายชื่อประมาณ 100 ราย และกรมบัญชีกลางยังได้ร่วมกับสมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย (Institute of Director: IOD) จัดทำโครงการอบรมหลักสูตร Independent Observer Program (IOP) ให้กับผู้สังเกตการณ์ และร่วมกับธนาคารพัฒนาเอเชีย (Asia Development Bank: ADB) ในการจัดโครงการอบรมหลักสูตร Advance training ให้กับผู้สังเกตการณ์ เพื่อเสริมสร้างทักษะและความเข้าใจให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนำไปสู่การสร้างให้ผู้สังเกตการณ์ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคประชาชนได้ทราบถึงประโยชน์ และความสำคัญในการสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อภาครัฐต่อไป

กลไกสำคัญของข้อตกลงคุณธรรม

ข้อตกลงคุณธรรมจะต้องมีกลไกที่สำคัญที่จะช่วยผลักดันและขับเคลื่อนให้การดำเนินโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐประสบความสำเร็จ ซึ่งกลไกสำคัญของข้อตกลงคุณธรรมประกอบด้วย

1. การสร้างความโปร่งใสในการดำเนินโครงการด้วยการเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์และเพียงพอในรูปแบบที่เหมาะสม
2. การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันของหน่วยงานของรัฐต่อเอกชนผู้สนใจเข้ามีส่วนร่วมในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ขณะเดียวกันเอกชนผู้เข้าร่วมประมูลงานต้องมีความตั้งใจที่จะทำให้การจัดซื้อจัดจ้างนั้นดำเนินไปด้วยความโปร่งใสและตรงไปตรงมา
3. การสร้างการมีส่วนร่วมคิดและร่วมตรวจสอบของประชาชนผ่านคณะผู้สังเกตการณ์ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างมีแบบแผน เป็นอิสระ และซื่อสัตย์สุจริต
4. การมีเจตนาความร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่จะปฏิบัติหน้าที่โดยซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส และรับผิดชอบ บนพื้นฐานที่เข้าใจและไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักธุรกิจ และภาคประชาชน เพื่อประโยชน์ในวงกว้างหน้าของส่วนรวม (มานะ นิमितมงคล, ม.ป.ป)

ประโยชน์ของข้อตกลงคุณธรรม

การนำข้อตกลงคุณธรรมมาใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณและยกระดับความโปร่งใสของโครงการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ เนื่องจากได้รับการตรวจสอบกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การดำเนินโครงการ และการใช้จ่ายโครงการจากภาคประชาสังคมโดยผ่านทางผู้สังเกตการณ์ สร้างความเชื่อมั่นให้กับภาคเอกชนที่จะเข้าร่วมเสนอราคาโครงการของรัฐ เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศอย่างแท้จริง อีกทั้งจะเป็นการส่งผลต่อการจัดทำดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (CPI) ของประเทศไทย ส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศในการลงทุนของนักลงทุนต่างชาติและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศในภาพรวม

โครงการที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม

สำหรับการดำเนินการที่ผ่านมา ในปีงบประมาณ 2558 มีโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม จำนวน 14 โครงการ ในปีงบประมาณ 2559 มีโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม จำนวน 12 โครงการ และในปีงบประมาณ 2560 มีโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เข้าร่วมข้อตกลงคุณธรรม จำนวน 9 โครงการ ดังนี้

1. โครงการที่เข้าร่วมจัดทำข้อตกลงคุณธรรม ประจำปีงบประมาณ 2558 จำนวน 14 โครงการ

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
1. โครงการจัดซื้อรถโดยสารปรับอากาศใช้เชื้อเพลิงก๊าซธรรมชาติ (NGV) จำนวน 489 คัน	1,785 ล้านบาท	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กระทรวงคมนาคม
2. โครงการรถไฟฟ้าสายสีน้ำเงินส่วนต่อขยาย	20,000 ล้านบาท	การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย กระทรวงคมนาคม
3. โครงการจัดซื้อเครื่องจักรสำหรับโรงงานผลิตยาสูบแห่งใหม่	7,150 ล้านบาท	โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง
4. โครงการเปลี่ยนผ่านการส่งโทรศัพท์ระบบอนาล็อกสู่ระบบดิจิทัล ระยะที่ 2	1,000 ล้านบาท	กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี
5. โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการควบคุมทางศุลกากรด้วยระบบเอ็กซ์เรย์ตู้คอนเทนเนอร์สินค้าสัมภาระและหีบห่อสินค้าของผู้เดินทางรองรับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)	1,318 ล้านบาท	กรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
6. โครงการจ้างซ่อมใหญ่อากาศยาน จำนวน 9 รายการ	69 ล้านบาท	สำนักงานปลัดกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม
7. โครงการจัดซื้ออุปกรณ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพเครือข่ายและรองรับการให้บริการประชาชน	184 ล้านบาท	กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง
8. โครงการเปลี่ยนสายไฟฟ้าอากาศเป็นสายไฟฟ้าใต้ดินโครงการนนทบุรี	3,235 ล้านบาท	การไฟฟ้านครหลวง กระทรวงมหาดไทย
9. โครงการพัฒนาระบบการพยากรณ์อากาศด้วยคอมพิวเตอร์สมรรถนะสูง	212 ล้านบาท	กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม
10. โครงการก่อสร้างโรงพยาบาลทหารอากาศเฉลิมพระเกียรติ (สีกัน)	950 ล้านบาท	กองทัพอากาศ กระทรวงกลาโหม
11. โครงการบริหารจัดการไม่มีค่าเพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน เฉพาะอาคารหอประชุมกองทัพบก และอาคารกรมสวัสดิการทหารบก	2,425 ล้านบาท	กองทัพบก กระทรวงกลาโหม
12. โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวและกีฬาเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์	20 ล้านบาท	สำนักงานปลัดกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา
13. โครงการโรงพยาบาลผู้สูงอายุบางขุนเทียน	3,011 ล้านบาท	กรุงเทพมหานคร
14. โครงการจัดซื้อไวน์ขาวและไวน์แดง	100 ล้านบาท	บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

2. โครงการที่เข้าร่วมจัดทำข้อตกลงคุณธรรม ประจำปีงบประมาณ 2559 จำนวน 12 โครงการ

ในปีงบประมาณ 2559 คณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการค้าทุจริตได้มีมติคัดเลือกโครงการที่เป็นภารกิจหลักของแต่ละหน่วยงานของรัฐ ที่มีมูลค่าตั้งแต่ 500 ล้านบาทขึ้นไป

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
1. โครงการก่อสร้างอาคารที่ทำการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์พร้อม	1,008 ล้านบาท	สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
สิ่งประกอบ (ตำบลคูบางหลวง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี)		
2. โครงการก่อสร้างอาคารผู้ป่วย นอก (ระดับตติยภูมิ) โรงพยาบาล สุราษฎร์ธานี	608 ล้านบาท	สำนักบริหารการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข
3. โครงการจ้างเหมาบริการบำรุง รักษาซ่อมแซมแก้ไขและปรับเปลี่ยน โครงข่ายสายเคเบิลใยแก้วนำแสง	600 ล้านบาท	สำนักงานคณะกรรมการ อุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
4. โครงการก่อสร้างอาคารที่ทำ การใหม่ของกระทรวงการคลัง	1,966 ล้านบาท	สำนักงานปลัดกระทรวงการคลัง กระทรวงการคลัง
5. โครงการสร้างอาคารศูนย์ คอมพิวเตอร์หลักของ กรมบัญชีกลาง (Data Center) ตำบลบางปรอก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี	596 ล้านบาท	กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง
6. โครงการจัดการบรรทุกติดตั้ง เครื่องสูบน้ำระยะไกล	889 ล้านบาท	กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย
7. โครงการพัฒนาระบบส่งไฟฟ้า บริเวณจังหวัดอุบลราชธานี ยโสธร และอำนาจเจริญ เพื่อรับซื้อไฟฟ้า จาก สปป. ลาว	779 ล้านบาท	การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย กระทรวงพลังงาน
8. โครงการสถานีเพิ่มความดันก๊าซ ธรรมชาติ (Compressor) บน ระบบท่อส่งก๊าซธรรมชาติ วั่งน้อย- แก่งคอย	4,800 ล้านบาท	บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) กระทรวงพลังงาน
9. โครงการระบบเครือข่าย สมรรถนะสูงตรวจเฝ้าระวัง แผ่นดินไหวและสึนามิ แขวงบางนา เขตบางนา จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ระบบ	550 ล้านบาท	กรมอุตุนิยมวิทยา กระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
10. โครงการจัดหาเรือตรวจการณ์ชายฝั่ง	705 ล้านบาท	กองทัพเรือ กระทรวงกลาโหม
11. โครงการก่อสร้างทางหลวงหมายเลข 4 สายประจวบคีรีขันธ์-แยกปฐมพรตอน 3 ระยะทาง 24 กิโลเมตร	775 ล้านบาท	กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
12. โครงการเปลี่ยนผ่านการส่งโทรทัศนระบบอนาล็อกสู่ระบบดิจิทัล ระยะที่ 3 จำนวน 1 ระบบ	704 ล้านบาท	กรมประชาสัมพันธ์ สำนักนายกรัฐมนตรี

3. โครงการที่เข้าร่วมจัดทำข้อตกลงคุณธรรม ประจำปีงบประมาณ 2560 จำนวน 9 โครงการ (ณ วันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560)

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
1. โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงมาบตาพุด-จันทบุรี	28,991.81 ล้านบาท	การรถไฟแห่งประเทศไทย กระทรวงคมนาคม
2. โครงการก่อสร้างรถไฟทางคู่ ช่วงลพบุรี-ปากน้ำโพ	24,212.49 ล้านบาท	การรถไฟแห่งประเทศไทย กระทรวงคมนาคม
3. โครงการยกระดับโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (กิจกรรมที่ 1 การขยายโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ครอบคลุมทั่วประเทศเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ)	13,000 ล้านบาท	บริษัท ทีโอที (มหาชน) จำกัด กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
4. โครงการพัฒนาลุ่มน้ำห้วยหลวงตอนล่าง จังหวัดหนองคาย สถานีสูบน้ำ และอาคารประกอบ พร้อมส่วนประกอบอื่น (จังหวัดหนองคาย)	3,477.20 ล้านบาท	กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ชื่อโครงการ	มูลค่า	หน่วยงาน
5. โครงการก่อสร้างโครงข่ายทางหลวงแผ่นดิน สาย อ.หล่มสัก-อ. น้ำหนาว ตอน ต. ปากช่อง-ต. น้ำหนาว จ. เพชรบูรณ์	1,438.50 ล้านบาท	กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม
6. โครงการจัดซื้อรถโดยสารไฟฟ้ารวมก่อสร้างสถานีประจุไฟฟ้าจำนวน 200 คัน พร้อมว่าจ้างซ่อมรถไฟฟ้า และบำรุงรักษาสถานี	2,268 ล้านบาท	องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ กระทรวงคมนาคม
7. โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศที่ดิน ระยะที่ 2 ระบบสารสนเทศที่ดินเพื่อการบริการ(ระยะที่2) แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร	2,945.30 ล้านบาท	กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย
8. โครงการรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน โครงการรถจักรยานยนต์งานสายตรวจขนาด 250 CC พร้อมอุปกรณ์ (ทดแทน) แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร	2,230 ล้านบาท	สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
9. โครงการแก้ไขปัญหาจราจรในปริมณฑล และภูมิภาคขยายถนนราชพฤกษ์ ระยะที่ 2 (ตอนที่3) กรุงเทพมหานคร	1,297.80 ล้านบาท	กรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม

บทสรุปและข้อคิดเห็นของผู้ศึกษา

ข้อตกลงคุณธรรม หรือ Integrity Pact เป็นหนึ่งในวิธีการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในกรณีของประเทศไทย ยังคงอยู่ในช่วงเริ่มต้นในการดำเนินการ ภาครัฐจึงต้องสร้างความเข้าใจ สร้างการเรียนรู้ร่วมกันของสังคมทุกภาคส่วน และให้เวลาสำหรับการปรับตัวของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

จากบทเรียนความสำเร็จจากการใช้ข้อตกลงคุณธรรมในหลาย ๆ ประเทศพบว่า การติดตามตรวจสอบของภาคประชาชนจะช่วยกดดันและสร้างวิธีการทำงานอย่างมีเหตุผลของผู้เกี่ยวข้องว่าสิ่งใดคุ้มค่า สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดทุจริต ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าข้อตกลงคุณธรรมที่ใช้ในแต่ละ

ประเทศมีการกำหนดรายละเอียดแตกต่างกันไปบ้างก็ตาม ซึ่งข้อตกลงคุณธรรมที่ใช้ในประเทศไทยก็เป็น “ข้อตกลงคุณธรรมแบบไทย” ที่มีความเข้มข้นความชัดเจนด้านข้อกำหนดทางระเบียบ กฎหมายลดน้อยลง และยังขาดความชัดเจนในเรื่องกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น ไม่มีบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนข้อตกลงโดยตรง หากแต่ใช้มาตรการขอความร่วมมือและใช้กลไกอื่น ๆ มาสนับสนุนกดดัน

อีกทั้งบทบาทผู้สังเกตการณ์ในข้อตกลงคุณธรรมแบบไทยมิได้เข้มแข็งในระดับผู้ตรวจสอบอิสระจากภายนอกเหมือนในต่างประเทศซึ่งมีสถานะเป็น “ผู้ตรวจสอบอิสระจากภายนอก” (Independent External Monitor) และมีอำนาจลงมติในที่ประชุม การใกล้ชิดข้อพิพาทไปจนถึงการสั่งให้หยุดหรือยกเลิกสัญญาได้ หากเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ (Observer) ที่มีสิทธิเรียกดูข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐอย่างเต็มที่ในทุกกระบวนการตั้งแต่การเขียนร่างขอบเขตของงานไปจนถึงการรับมอบงาน มีอำนาจในการตรวจสอบ ให้ความเห็น ให้การสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลสำคัญสู่สาธารณะตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้แทน รวมทั้งสามารถตั้งข้อสังเกตต่อสิ่งที่คลุมเครือหรือพฤติกรรมที่น่าสงสัยหรือเห็นว่าอาจนำไปสู่การทุจริตได้ เพื่อให้มีการชี้แจงหรือปรับปรุงแก้ไขตามกรณี รวมถึงทำรายงานและส่งเรื่องร้องเรียนต่อหน่วยงานของรัฐ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน คณะกรรมการการตรวจเงินแผ่นดิน

แม้ผู้สังเกตการณ์ของข้อตกลงคุณธรรมแบบไทยจะยังไม่มีอำนาจในระดับการให้คุณให้โทษ แต่อย่างไรก็ตามถือว่าเป็นความคืบหน้าที่พยายามให้การจัดซื้อจัดจ้างงานประมูลต่าง ๆ จากหน่วยงานของรัฐ มีความโปร่งใส ลดการคอร์รัปชันให้น้อยลง จนเกิดคุณูปการช่วยให้มีการประหยัดงบประมาณของรัฐและทำให้สังคมได้รับประโยชน์อย่างคุ้มค่าจากเงินภาษีที่เสียไป ที่สำคัญยังช่วยสร้างความมั่นใจในระบบการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนในการลงทุนของรัฐ

แม้จะมีข้อกังวลว่าข้อตกลงคุณธรรมและผู้สังเกตการณ์อาจทำให้งานล่าช้า กระทั่งเกรงไปว่าอาจมีการจ่ายเพิ่มขึ้นเพราะมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องเพิ่ม แต่หากภาครัฐดำรงหลักการความโปร่งใส เร่งรัดสร้างวัฒนธรรมการดำเนินโครงการของรัฐอย่างโปร่งใส เร่งเปิดเผย เปิดกว้าง สร้างความสะดวกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมตรวจสอบได้สะดวก ทันที ตลอดเวลา ข้อตกลงคุณธรรมย่อมช่วยสร้างความชอบธรรมและความเชื่อมั่นในการจัดซื้อจัดจ้างจากหน่วยงานของรัฐว่าเป็นไปเพื่อการพัฒนาประเทศ และเพื่อประโยชน์ของประชาชน

ผลจากการการนำข้อตกลงคุณธรรมมาใช้ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่ผ่านมา พบว่าสามารถช่วยประหยัดงบประมาณภาครัฐได้จำนวนมหาศาล รัฐบาลจึงเห็นถึงความสำคัญของข้อตกลงคุณธรรมว่าเป็นเครื่องมือที่ดีและมีประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และเพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เกิดความโปร่งใส เป็นธรรมในการแข่งขัน รวมทั้งทำให้เกิดความเชื่อมั่นและส่งเสริมการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติ จึงมีการให้นำข้อตกลงคุณธรรมที่จากเดิมเป็นเพียงมติของที่ประชุมคณะรัฐมนตรี มาระบุไว้ในร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของภาครัฐ พ.ศ.

ในหมวด 2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและผู้ประกอบการในการป้องกันการทุจริต⁴ เพื่อป้องกันการยกเลิกการใช้ข้อตกลงคุณธรรมและเพื่อให้เกิดผลที่ยั่งยืนต่อไปในสังคมโดยไม่ขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงของรัฐบาลในอนาคต

ข้อตกลงคุณธรรมเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในสองด้าน คือ ด้านการเปิดเผยข้อมูลในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นวัฒนธรรมการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างโครงการภาครัฐอย่างโปร่งใส และด้านการเปิดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบ โดยการให้มีบุคคลจากภาคส่วนต่าง ๆ เข้าเป็นผู้สังเกตการณ์ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ซึ่งถือเป็นการสร้างความชอบธรรมและสร้างความเชื่อมั่นในการดำเนินโครงการเพื่อการพัฒนาประเทศของรัฐบาล แต่การมีข้อตกลงคุณธรรมและผู้สังเกตการณ์มิได้แทรกแซงให้เกิดความล่าช้าหรือเพิ่มต้นทุนในการดำเนินโครงการ และในขณะเดียวกันข้อตกลงคุณธรรมก็ไม่ใช่วิเศษที่จะช่วยป้องกันหรือรับประกันว่าการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างโครงการภาครัฐนั้น ๆ จะปลอดจากการทุจริตคอร์รัปชันโดยสิ้นเชิง

ข้อตกลงคุณธรรมที่ประสบความสำเร็จจึงต้องยึดหลักเปิดกว้างและยืดหยุ่นมากกว่ากฎหมายบนหลักการร่วมกันว่าทุกฝ่ายจะหาทางป้องกันมิให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันในการดำเนินโครงการภาครัฐได้ ทุกฝ่ายจึงต้องพยายามหาหนทางที่เป็นไปได้ ร่วมมือกัน สนับสนุน หรือแม้แต่สละสิทธิ์หรือผลประโยชน์ส่วนตนบางประการ เช่น การยอมให้เปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการ รวมทั้งสิ่งใดที่มีได้ห้ามไว้ อย่างชัดเจนโดยกฎหมาย หากมีประโยชน์ทุกฝ่ายก็ต้องร่วมกันทำ หลักการนี้รวมถึงการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องพิจารณาเลือกหยิบยกเอาวิธีปฏิบัติ ระเบียบ กฎ และกฎหมายที่เห็นว่าจะเกิดประโยชน์มากที่สุดมาใช้ และหากจำเป็นก็ต้องหาทางแก้ไขวิธีปฏิบัติ ระเบียบ กฎ และกฎหมายที่เป็นอุปสรรค เพื่อไม่ให้กลายเป็นแค่ตรายางรับรองความชอบธรรมของโครงการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ การใช้ข้อตกลงคุณธรรมจึงต้องให้อยู่ในสายตาของประชาชนมากที่สุด ข้อตกลงคุณธรรมจึงเป็นแนวโน้มใหม่ของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาชนในการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชัน

อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงคุณธรรมยังคงมีข้อบกพร่องอยู่บ้าง เนื่องจากมิได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบอย่างแท้จริง จึงอาจยังถือได้ว่าข้อตกลงคุณธรรมไม่ใช่ระบบ

⁴ มาตรา 16 ระบุว่า อาจกำหนดให้มีการจัดทำข้อตกลงคุณธรรมตามโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริต ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐได้ ทั้งนี้ การจัดซื้อจัดจ้างที่ต้องจัดทำข้อตกลงคุณธรรมดังกล่าวให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการ ค.ป.ท. ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา โดยอย่างน้อยให้คำนึงถึงวงเงินของการจัดซื้อจัดจ้าง มาตรการป้องกันการทุจริต การจัดซื้อจัดจ้าง ที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริต และความคล่องตัวในการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย และมาตรา 17 ระบุว่า ข้อตกลงคุณธรรมตามโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ให้จัดทำเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐเจ้าของโครงการและผู้ประกอบการที่จะเข้ายื่นข้อเสนอ โดยฝ่ายหน่วยงานของรัฐเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้ประกอบการ ที่จะเข้ายื่นข้อเสนอต้องตกลงกันว่าจะไม่กระทำการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้าง และให้ผู้สังเกตการณ์ซึ่งมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือประสบการณ์ ที่จำเป็นต่อโครงการจัดซื้อจัดจ้างนั้น ๆ เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการจัดซื้อจัดจ้างตั้งแต่ขั้นตอนการจัดทำร่างขอบเขตของงานหรือรายละเอียดของพัสดุที่จะทำการจัดซื้อจัดจ้างและร่างเอกสารเชิญชวนจนถึงขั้นตอนสิ้นสุดโครงการ โดยผู้สังเกตการณ์ ต้องมีความเป็นกลางและไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในโครงการการจัดซื้อจัดจ้างนั้น แล้วให้รายงานความเห็นพร้อมข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการ ค.ป.ท. ทราบ

การตรวจสอบความโปร่งใสที่สมบูรณ์มากนัก เนื่องจากการสร้างระบบการตรวจสอบความโปร่งใสที่มีประสิทธิภาพนอกจากจะต้องเป็นระบบการตรวจสอบการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างให้เป็นไปด้วยความถูกต้องปราศจากการทุจริตคอร์รัปชันแล้ว ยังควรจะต้องเป็นการเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคนให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบ เพื่อนำไปสู่การสร้างค่านิยมให้ประชาชนทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและกระตุ้นให้รู้สึกถึงหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลผลประโยชน์ของสังคมร่วมกัน ซึ่งภาครัฐไทยสามารถสร้างระบบการตรวจสอบและเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นสาธารณะมากขึ้นได้ เช่น การเปิดเผยประวัติข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างที่ผ่านมาและข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างที่กำลังเกิดขึ้นโดยละเอียดทางอินเทอร์เน็ต การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกลไกการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานภาครัฐได้อย่างแท้จริงโดยผ่านการใช้บัตรประจำตัวประชาชนและรหัสผ่านเชื่อมเข้ากับระบบคอมพิวเตอร์ การถ่ายทอดสดประมูลเพื่อจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐโครงการใหญ่ ๆ ทางวิทยุหรือโทรทัศน์ เพื่อเปิดเผยให้ประชาชนทุกคนได้เห็นถึงกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการสร้างกลไกกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ เพื่อเปิดเผยให้ประชาชนทั่วไปตระหนักถึงความสำคัญและเข้าตรวจสอบข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในการบริหารราชการแผ่นดิน ยังคงเป็นเรื่องที่ทำให้หมดสิ้นไปได้ยากตามคำกล่าวที่ว่า ถ้าภาครัฐกำหนดมาตรการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันอะไรขึ้นมาสักอย่าง ก็จะมีการคอร์รัปชันเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งอย่าง ดังนั้น สิ่งสำคัญที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันได้ผลอย่างยั่งยืนนอกจากการออกมาตรการหรือเครื่องมือต่าง ๆ มาป้องกัน คือ การเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบ การสร้างค่านิยมให้ประชาชนทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาและกระตุ้นให้รู้สึกถึงหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันสอดส่องดูแลผลประโยชน์ของสังคมร่วมกัน เพราะการทุจริตคอร์รัปชันไม่ได้เกิดจากภาครัฐอย่างเดียว ยังเกิดจากภาคเอกชนด้วย ทุกฝ่ายจึงต้องช่วยกันเพื่อให้คนในสังคมมีค่านิยมที่ถูกต้อง สื่อสารมวลชนที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของประชาชนก็ต้องช่วยกระตุ้นและตอกย้ำให้คนในสังคมรับรู้ซึมซับอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งควรปลูกฝังสร้างการรับรู้ค่านิยมที่ถูกต้องและสร้างจิตสำนึกให้เกิดความละอายต่อการทุจริตคอร์รัปชันตั้งแต่วัยเด็ก โดยผู้ใหญ่ควรเป็นตัวอย่างที่ดี และเมื่อถึงคนรุ่นต่อไปที่มีจิตสำนึกเช่นนี้แล้วปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันจะลดลง

จัดทำโดย

นางสาวพิชฎารณ กิติคุณ

วิทยาการชำนาญการ

กลุ่มงานบริการวิชาการ 1 สำนักวิชาการ

โทร 0 2244 2060 โทรสาร 0 2244 2058

Email : sapagroup1@gmail.com

บรรณานุกรม

กลุ่มคลังและพัสดุ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (27 มีนาคม 2556). **ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Procurement :e-GP)**. สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก <http://kmops.moph.go.th/index.php/km-test/2012-09-19-04-20-48/165-egp>
กลุ่มนโยบายการจัดซื้อโดยรัฐระหว่างประเทศ กรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง. (ม.ป.ป.).

คู่มือการดำเนินงานตามข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact Guideline). สืบค้น 26 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.cgd.go.th/cs/Satellite?blobcol=urldata&blobheadername1=Content-Type&blobheadername2=Content-Disposition&blobheadername3=filename&blobheadervalue2=inline%3B+filename%3D%22229%2F19%2F%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%87+For+Web.pdf%22&blobheadervalue3=229%2F19%2F%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%9A%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B2%E0%B8%87+For+Web.pdf&blobkey=id&blobtable=MungoBlobs&blobwhere=1438165269271&ssbinary=true>. (ม.ป.ป.). **คู่มือการดำเนินงานตามข้อตกลงคุณธรรม (Integrity Pact Guideline)**.

สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2559 จาก http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&sqi=2&ved=0ahUKEwi96rTS1e_OAhXBo48KHdCOD30QFgggMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.cgd.go.th%2Fcs%2FSatellite%3Fblobcol%3Durldata%26blobkey%3Did%26blobtable%3DMungoBlobs%26blobwhere%3D1438163100729%26ssbinary%3Dtrue&usg=AFQjCNHCXmCcxOcW7Dtxn5ga6Mf00-yjSA&bvm=bv.131783435,d.c2l

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (4 กันยายน 2555). **ช่องว่างของระบบป้องกันและปราบปรามการทุจริต**

ในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (1). สืบค้น 28 ตุลาคม 2559 จาก <http://drdancando.com/%E0%B8%8A%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A7%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%9A%E0%B8%9B%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9A%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B8%E0%B8%88%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B9%83%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2>

E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%8B%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%88%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90-1/

คณะกรรมการร่วม สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย.

(ม.ป.ป.) **เกี่ยวกับเรา**. สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.jsccib.org/cms/เกี่ยวกับเรา> ครม. เห็นชอบความร่วมมือป้องกันการทุจริตจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ. (3 กุมภาพันธ์ 2558). **สำนักข่าวอิศรา**.

สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก <http://www.isranews.org/isranews-all-data/item/36276-thaireform0330258.html>

โครงสร้าง องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการความร่วมมือป้องกันการทุจริต. (ม.ป.ป.).

สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก http://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/%E0%B8%A1%E0%B8%95%E0%B8%B4/%E0%B8%AB%E0%B8%99%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%A7%E0%B8%B5%E0%B8%A2%E0%B8%99.html?page_locale=th_TH

โครงการเข้าร่วมจัดทำข้อตกลงคุณธรรม. (ม.ป.ป.). สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก

<http://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/โครงการเข้าร่วมจัดทำ>.

[html?page_locale=th_TH](http://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/โครงการเข้าร่วมจัดทำ.html?page_locale=th_TH)

ครม. ส่ง “กม.จัดซื้อจัดจ้างใหม่” ที่กฤษฎีกาพิจารณาเสร็จแล้ว ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดู – จ่อขง สนช..

(10 ธันวาคม 2558). **THAIPUBLICA**. สืบค้น 5 ตุลาคม 2559 จาก

<http://thaipublica.org/2015/12/procurement-2558-2/>

“คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 127/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ”

(14 มกราคม 2558). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 132 ตอนพิเศษ 9 ง, น. 58-59.

“คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 1/2558 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการตามองค์ประกอบคณะกรรมการ

ต่อต้านการทุจริตแห่งชาติ” (14 มกราคม 2558). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 132 ตอนพิเศษ 9 ง, น. 60-61.

“คำสั่งคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ ที่ 6/2559 เรื่อง แก้ไขบุคคลตามองค์ประกอบคณะกรรมการต่อต้าน

การทุจริตแห่งชาติ” (6 ธันวาคม 2559). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 133 ตอนพิเศษ 282 ง, น. 13.

ดัน กม.จัดซื้อจัดจ้างใหม่ เข้า ครม. บังคับใช้ “ข้อตกลงคุณธรรม” ให้คนนอกร่วมสังเกตจัดซื้อจัดจ้าง

ภาครัฐ “ทุกระดับ”. (3 มิถุนายน 2559). สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2559 จาก

<http://thaipublica.org/2016/06/integrity-pact-2-6-2559/>

บัญชีกลางร่วมมือกับองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) จัดสัมมนาข้อตกลงคุณธรรม. (2 มิถุนายน

2559). **ฐานเศรษฐกิจ**. สืบค้น 5 ตุลาคม 2559 จาก

<http://www.thansettakij.com/2016/06/02/58551>

เปิดหัวใจของ ‘ข้อตกลงคุณธรรม’ ท้าโลกร่วมสร้างสู้ฮั้วจัดซื้อจัดจ้าง มาตรการใหม่แก้ปัญหาคอรัปชัน.

(30 เมษายน 2556). ศูนย์ข่าว TCIJ. สืบค้น 4 ตุลาคม 2559 จาก

<http://tcijthai.com/tcijthainews/view.php?ids=2450>

เปิด “11 ประเด็นสำคัญ” ร่าง กม.จัดซื้อจัดจ้างฉบับใหม่ ให้ครอบคลุม “รัฐวิสาหกิจ-องค์กรอิสระ”

เพิ่มช่องทาง ปชช.ร่วมตรวจสอบ. (9 กรกฎาคม 2558). THAIPUBLICA. สืบค้น 5 ตุลาคม 2559

จาก <http://thaipublica.org/2015/07/gov-procurement/>

ปานทิพย์ พุกษาศลวิทย์ และ ทนงศักดิ์ มหากุลต. (2557). การจัดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันในการจัดซื้อ

จัดจ้างภาครัฐในประเทศไทย The Elimination of Corruption in Government Procurement in

Thailand. วารสารกระบวนการยุติธรรม, 7(2), 82-96.

มานะ นิมิตรมงคล. (ม.ป.ป.). มาตรการเพื่อความโปร่งใสในการดำเนินโครงการของรัฐ. สืบค้น 28 กันยายน 2559

จาก <https://thaigoodgovernance.files.wordpress.com/2015/08/e0b8a1e0b8b2e0b895>

[e0b8a3e0b881e0b8b2e0b8a3e0b980e0b89ee0b8b7e0b988e0b8ade0b884e0b8a7e0b8b2e0b8a1e0b982e0b89be0b8a3e0b988e0b887e0b983.pdf](https://thaigoodgovernance.files.wordpress.com/2015/08/e0b8a3e0b881e0b8b2e0b8a3e0b980e0b89ee0b8b7e0b988e0b8ade0b884e0b8a7e0b8b2e0b8a1e0b982e0b89be0b8a3e0b988e0b887e0b983.pdf)

มนัส แจ่มเวหา. (ม.ป.ป.). การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐกับข้อตกลงคุณธรรม. สืบค้น 28 กันยายน 2559 จาก

http://www.google.co.th/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiJr9z3kLHPAhUKu48KHR-DBFwQFggfMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.cgd.go.th%2Fcs%2FSatellite%3Fblobcol%3Durldata%26blobkey%3Did%26blobtable%3DMungoBlobs%26blobwhere%3D1438164451075%26ssbinary%3Dtrue&usq=AFQjCNETIGpAfobe6oL7PoDGVqX43R_7Ew&sig2=s4V1iJptZOOsxZsW9e5uTA&bvm=bv.134052249,d.dGo

มูลนิธิองค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย. (2558). ดัชนีวัดภาพลักษณ์คอร์รัปชัน ประจำปี พ.ศ. 2558

(Corruption Perceptions Index 2015) “ผลคะแนนภาพลักษณ์คอร์รัปชันโลกประจำปี

พ.ศ. 2558 ประเทศไทยได้ที่ 76 จาก 168 ประเทศ”. สืบค้น 28 ตุลาคม 2559 จาก

<http://thaipublica.org/wp-content/uploads/2016/01/CPI-Thailand-2015-Press-final-1.pdf>

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม. (2552). สืบค้น 4 ตุลาคม

2559 จาก <http://finance.psr.u.ac.th/files/passadu.pdf>

ร่างแนวทางการดำเนินงานโครงการความร่วมมือป้องกันการทุจริตในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ. (ม.ป.ป.).

สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก http://rfm2.mod.go.th/image/news/09_03-indepth-ip/ip2.aspx

ร่างพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุของภาครัฐ พ.ศ. ที่ สคก. ตรวจสอบพิจารณาแล้ว.

(2559). สืบค้น 5 ตุลาคม 2559 จาก [http://www.gprocurement.go.th/wps/wcm/connect/e45941004d29afc18c19dfb8d5161ed3/procurement_\(draft\)act_5622559.pdf?MOD=AJPERES](http://www.gprocurement.go.th/wps/wcm/connect/e45941004d29afc18c19dfb8d5161ed3/procurement_(draft)act_5622559.pdf?MOD=AJPERES)

สดง. ต่อด้านการคอร์รัปชัน. (ม.ป.ป.). **ระบบจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement : e-GP) คืออะไร.** สืบค้น 24 ตุลาคม 2559 จาก

<http://www.oaganticorruption.com/?q=content/%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%9A%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%8B%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%88%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%90%E0%B8%94%E0%B9%89%E0%B8%A7%E0%B8%A2%E0%B8%AD%E0%B8%B4%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B9%87%E0%B8%81%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B9%8C-e-government-procurement-e-gp-%E0%B8%84%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%B0%E0%B9%84%E0%B8%A3>

สุทธิ สุนทรานุรักษ์. (15 ธันวาคม 2558). **แนวทางป้องกันทุจริตในร่าง พ.ร.บ.จัดซื้อจัดจ้างฉบับใหม่.** สืบค้น

24 ตุลาคม 2559 จาก <http://thaipublica.org/2015/12/public-procurement-nacc-8/>

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2558). **เปิดเพิ่ม 10 คดีทุจริต บทเรียน**

ราคาแพงของคนไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (20 มกราคม 2558). **มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 20 มกราคม 2558.** สืบค้น

9 พฤศจิกายน 2559 จาก [http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-](http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99312017&key_word=&owner_dep=&meet_date_dd=20&meet_date_mm=01&meet_date_yyyy=2558&doc_id1=&doc_id2=&meet_date_dd2=&meet_date_mm2=&meet_date_yyyy2=)

[3.jsp?top_serl=99312017&key_word=&owner_dep=&meet_date_dd=20&meet_date_mm=01&meet_date_yyyy=2558&doc_id1=&doc_id2=&meet_date_dd2=&meet_date_mm2=&meet_date_yyyy2=](http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99312017&key_word=&owner_dep=&meet_date_dd=20&meet_date_mm=01&meet_date_yyyy=2558&doc_id1=&doc_id2=&meet_date_dd2=&meet_date_mm2=&meet_date_yyyy2=)

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (3 กุมภาพันธ์ 2558). **มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2558.**

สืบค้น 9 พฤศจิกายน 2559 จาก [http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-](http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99312129&key_word=&owner_dep=)

[3.jsp?top_serl=99312129&key_word=&owner_dep=](http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99312129&key_word=&owner_dep=)

[กค&meet_date_dd=03&meet_date_mm=02&meet_date_yyyy=2558&doc_id1=&doc_id2=&meet_date_dd2=&meet_date_mm2=&meet_date_yyyy2=](http://www.cabinet.soc.go.th/soc/Program2-3.jsp?top_serl=99312129&key_word=&owner_dep=)

องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). (6 มกราคม 2560). **ข้อตกลงคุณธรรม (IP).** สืบค้น 9 พฤศจิกายน

2559 จาก [http://www.anticorruption.in.th/2016/th/article/9/ข้อตกลงคุณธรรม\(IP\)](http://www.anticorruption.in.th/2016/th/article/9/ข้อตกลงคุณธรรม(IP))

อนุรัญ โมรัตัน. (22 กรกฎาคม 2559). **ทุจริตการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ข้อคิดและการป้องกันตามกฎหมาย.**

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. สืบค้น 28 ตุลาคม 2559 จาก

http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1469082771